

Methods for Forming Polyphonic Hearing in Future Music Teachers

Zhou Xinyu (China)

Postgraduate student

Dragomanov National Pedagogical University (Kyiv, Ukraine)

Abstract

The article actualizes the need for high-quality piano training future Music teachers. Studied the peculiarities in piano training students from Ukraine and China in the way of differences their experience to perceive and perform polyphony pieces of music of different types and styles. Pointed out that in scientific music-pedagogical literature, methodical recommendations for forming polyphonic hearing in students aren't sufficiently presented in defining the problems.

The author described own method for forming polyphonic hearing in students described based on the pedagogical principles: reliance on European music and historical experience; emotional passion; creative reflection; performing self-realization in the process of piano training. Presented pedagogical conditions: outright pedagogical management of development of polyphonic thinking; stimulating students to mastering the skills for performing of musical works; praxeological orientation of studying polyphonic works in the piano learning process.

The author presents four groups of methods: research method, motivational and emotional method, method of reflection with art-therapeutic techniques, adapted for performing and articulatory-reproductive methods. The peculiarity of this technique is the integration of individual and group forms of work considering the specifics of students' basics piano training.

Key words: students from Ukraine and China, polyphonic hearing, polyphonic thinking, future Music teacher, pedagogical principles, conditions of forming polyphonic hearing, methodical complex, piano training.

Актуальність дослідження. Інтернаціоналізація освітньої сфери, зокрема і мистецької, потребує сучасного викладача музики, відкритого до змін та викликів сьогодення. Одним з таких викликів є мультикультурність вищої освіти. Вона детермінує необхідність нового розуміння процесу навчання студентів у ВНЗ. Важливим є врахування менталітету, культурних традицій та музичного досвіду не тільки студентів з України, а також і студентів-іноземців (Китай). Така взаємодія позитивно впливає на якісні зміни професійних, психолого-педагогічних та методичних навичок, розвиваються музичні здібності, здатність творчо мислити і прагнути до вдосконалення впродовж життя. Дослідження особливостей фортепіанної підготовки студентів в Україні й Китаї висвітлюють суттєві відмінності у досвіді студентів сприймати та виконувати поліфонію різних видів та стилів. Однак у масовій музично-педагогічній практиці сучасності спостерігається недооцінка значення розвитку поліфонічного слуху та поліфонічного мислення майбутніх вчителів музичного мистецтва.

У сучасній науковій літературі представлено ряд досліджень, що містять пряме або опосередковане звернення, до питань формування поліфонічного слуху. Вивченням теорії поліфонії в системі музичного мислення займались Ю. Алієв, Г. Гельмгольц, А. Дмитрієв, З. Рінкявічюс, М. Ройтерштейн, Г. Побережна, О. Полатайко, М. Сибірякова-Хіхловська, Сяо Лі, І. Чижик, Т. Щериця, К. Южак та інші. Проблему розвитку поліфонічного слуху та його специфіки розглядали Г. Дубінін, А. Каузова, Т. Курасова, Г. Меліксетян, С. Пермінова, В. Спиридонова, Л. Степанова та ін.

Цінність сучасних розробок у галузі мистецької педагогіки українських та китайських науковців представлена у наукових дослідженнях О. Щолокової, О. Ребрової, М. Сибірякової-Хіхловської, Лань Сіньцзюнь, Чень Кай, Хань Ле, Цзи Шаньшань, Лань Шуньшін, Вей Тинге та ін. Важлива увага науковців зосереджується на вдосконаленні фахової компетентності майбутнього вчителя музики та виконавської майстерності. Особлива роль відводиться вивченню фортепіанного виконавства. Разом з тим, відчувається брак методичної літератури щодо формування поліфонічного слуху, зокрема студентів Китаю.

Вивчення специфіки розвитку поліфонічного слуху студентів у музичних навчальних закладах України і Китаю, визначення стану сформованості поліфонічного слуху, викликали необхідність створення спеціальних психолого-педагогічних умов та розроблення й впровадження ефективної поетапної методики його формування.

Метою статті є опис методичної системи формування поліфонічного слуху студентів України і Китаю.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми формування та розвитку поліфонічного слуху студентів нашої країни та Китаю уможливило визначення поняття «поліфонічний слух майбутнього вчителя музики», яке ми розуміємо як здатність диференційовано сприймати, виокремлювати, співвідносити, відтворювати фактурну горизонтальну багатокладність мелодичних ліній, що сполучені між собою одночасним звуковим розвитком, уявляти функціональні зв'язки між звуками, виражати ставлення до музичної інформації, емоційно відгукуючись на музичні явища в яскравості й силі специфічних переживань. На цій основі було визначено структуру поліфонічного слуху, що містить такі компоненти: інтонаційно-гармонічний; тембрально-динамічний; артикуляційно-відтворювальний; логіко-драматургічний [6; 3; 4].

Таке розуміння феномену «поліфонічний слух» детермінувало розроблення критеріїв та методики діагностики його сформованості у студентів музично-педагогічних вищих навчальних закладів. Результати констатувального експерименту дали підставу для розроблення авторсько організаційно-методичної системи формування поліфонічного слуху, де провідну роль відведено педагогічним принципам, педагогічним умовам та методичному комплексу. Так, основними педагогічними принципами стали: опори на європейський музично-історичний досвід; емоційної захопленості; творчої рефлексії та виконавської самореалізації у процесі фортепіанного навчання. Для успішного формування поліфонічного слуху було розроблено спеціальні педагогічні умови, дотримання яких уможливорює водночас ефективне впровадження методів, поділених на групи.

У таблиці 1.1. представлено відповідність наукових підходів, принципів, педагогічних умов, методів та етапів формувального експерименту. Зазначена відповідність є умовною, адже на кожному етапі формувального експерименту відбуваються індивідуальні заняття з використанням виконавських методів, а також розвитку поліфонічного мислення.

Метою *мотиваційно-інформативного* етапу формувального експерименту було підвищення мотивації майбутніх учителів музики до вивчення поліфонії, роботи над поліфонічними творами та вправляння щодо їх якісного виконання, розширення обсягу інформації про види та підвиди поліфонії, історичну ретроспективу в Україні та Китаї, спільні та відмінні аспекти розвитку фортепіанних шкіл, музичних освітніх професійних навчальних закладів та розроблених викладачами РНП (робочих навчальних програм) музичних дисциплін, вимоги до набутих студентами знань після вивчення блоку фахових дисциплін. Дана мета обумовила такі завдання: сформувати зацікавленість та мотивацію студентів-музикантів 1–4 курсів музичних факультетів до вивчення поліфонічних творів; розширити інформаційну обізнаність студента щодо поліфонії; збагатити поняттєвий та музичний тезаурус майбутніх вчителів музики.

Нам близьке твердження М. Антошко про те, що на формування китайської фортепіанної школи і своєрідність методики фортепіанної гри впливав не лише національний фольклор та музичні традиції східного одноголосся, але й європейська традиція (знайомство з поліфонічністю музичних творів) [1].

Отже, цей етап роботи ґрунтувався на принципах опори на європейський музично-історичний досвід та принцип емоційної захопленості. Провідною педагогічною

Таблиця 1.1.

**Методична система формування поліфонічного слуху майбутніх вчителів
музичного мистецтва України і Китаю**

Наукові підходи	Принципи	Педагогічні умови	Методи	Етапи
Аксіологічний	Опори на європейський музично-історичний досвід	Провідна педагогічна умова – цілеспрямоване педагогічне керування розвитком поліфонічного мислення	Пошуково-дослідницькі, артикуляційно-репродуктивні	Мотиваційно-інформативний
	Емоційної захопленості	Стимулювання студентів до оволодіння уміннями виконання поліфонічних творів	Мотиваційно-емоційні, артикуляційно-репродуктивні	
Особистісно-діяльнісний	Творчої рефлексії	Праксеологічна спрямованість опанування поліфонічними творами в процесі фортепіанного навчання	Рефлексії з арт-терапевтичними прийомами, артикуляційно-репродуктивні	Рефлексивно-операційний
Акмеологічний, Компетентнісний	Виконавської самореалізації у процесі фортепіанного навчання	Врахування відмінностей у фортепіанній підготовці -варіативність застосування методів і прийомів під час опанування поліфонічними творами	Адаптовані виконавські методи, артикуляційно-репродуктивні	Творчо-виконавський

умовою стало цілеспрямоване педагогічне керування розвитком поліфонічного мислення. У процесі реалізації даної педагогічної умови доцільним є застосування *пошуково-дослідницьких* методів, що характеризуються активізацією асоціативних зв'язків та налогій [2; 3; 7], проблемністю, евристичністю, містять співставлення та порівняння [5]. Зазначимо, що перший етап формування поліфонічного слуху мав перебіг у різних формах навчання. Звісно, що основною формою було індивідуальне навчання у фортепіанному класі: адаптовані прийоми та методи, які входили до групи

артикуляційно-репродуктивних методів: спів мелодії з інструментом (в унісон), внутрішній спів, попередній спів мотиву до виконання на клавіатурі, чергування гри по фразях. Проте новими для студентів стали колективні форми роботи на заняттях з теоретичних дисциплін та в позааудиторний час. До них було віднесено *дискусійну платформу* «Поліфонія: класика чи тренд?», а також *авторські метод із застосуванням ІКТ* (вправи «Ерудит», «PR-менеджер», «Батл композиторів-поліфоністів», «Поліфонічна тема», «Поліфонічний блогінг», «Дошка музичних оголошень» тощо). Впровадження зазначених методів вплинуло на формування поліфонічного мислення студентів у площині досвід/сучасність, адже було використано поліфонічні зразки різних епох.

Другою педагогічною умовою цього етапу ми визначили стимулювання студентів до оволодіння вміннями виконання поліфонічних творів. Реалізація цієї педагогічної умови стала можливою після впровадження *мотиваційно-емоційних методів*: саморефлексії (театр емоцій, поліфонічна контактна імпровізація) та графічного методу (поліфонічний колаж твору). Дані методи можливо використовувати як на індивідуальних заняттях зі студентами, так і на заняттях зі всіма студентами фортепіанного класу викладача. До колективних форм роботи ми віднесли діяльність Студентської філармонії, участь у якій тривала протягом всього експерименту.

Спеціально для студентів з Китаю було запропоновано створення виконавського «Портфоліо» поліфонічних творів. Ідея була підхоплена українськими студентами, і цю форму роботи ми також внесли до експерименту. Портфоліо збиралось протягом всього експерименту і мало висвітлити інтерес до поліфонічних творів різних епох, репертуар прослуханих та виконаних поліфонічних творів. Ця форма сприяла асиміляції виконавського досвіду особливо студентів з Китаю, які не мали досвіду виконання поліфонії.

Метою рефлексивно-операційного етапу став акцент на формуванні чотирьох основних компонентів поліфонічного слуху майбутніх вчителів музики. Спираючись на принцип творчої рефлексії, ми впровадили таку педагогічну умову як *праксеологічна спрямованість* опанування поліфонічними творами в процесі фортепіанного навчання. Реалізація даної умови передбачала майбутню практичну діяльність студентів і залежала від застосування всіх попередніх методів, а також *методу рефлексії з арт-терапевтичними прийомами* («арт-психологічна графіка», «картина поліфонічного твору»; флюїд-арт, «Гедлайн – ритм», «Штриховий поліритміст»). Через що,

артикуляційно-репродуктивні методи другого етапу збагатились такими: метод імпровізації (вокальна, інструментальна, штрихова, «запитання-відповідь», тощо), метод підбору акомпанементу до поліфонічного твору.

Принцип виконавської самореалізації у процесі фортепіанного навчання став підґрунтям останнього етапу формувального експерименту. На *творчо-виконавському* етапі ми продовжували впроваджувати вже знайомі методи, які апробували раніше. Таке комплексне їх використання сприяло збагачено експериментальної методики. Основною педагогічною умовою цього етапу стало врахування відмінностей у фортепіанній підготовці студентів різних країн, варіативність застосування методів і прийомів під час опанування поліфонічними творами. Зазначена умова забезпечувалася задіянням комплексу *адаптованих виконавських методів*: спів мелодії з інструментом (в унісон, внутрішній спів, попередній спів мотиву до виконання на клавіатурі, чергування гри та співу по фразам); імпровізація (вокальна, інструментальна, штрихова, «запитання-відповідь», тощо); спрощення фактури (підбору акомпанементу до поліфонічного твору); звукової ілюстрації з вербальною характеристикою; деталізованого аналізу тембрально-динамічних градацій у тексті поліфонічного твору; розвиток чуття ритму в поліфонії («Хедлайнер – ритм», «Штриховий поліритміст»); концертні виступи. Підсумком проведення третього етапу стали: виступ на Студентській філармонії, участь у майстер-класі, захист творчого проекту, результати аналізу власного «Портфоліо» та визначення творчого зростання студента. Результати контрольного тестування показали, що запропонована методична система формування поліфонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва є життєздатною та ефективною.

Висновки. Формування поліфонічного слуху студентів із різним рівнем підготовки та музичними традиціями вимагає системності та послідовності, опори на спеціальні педагогічні принципи, застосування креативних авторських педагогічних умов, де провідною є цілеспрямоване педагогічне керування розвитком поліфонічного мислення студентів. Водночас, реалізація педагогічних умов залежить від цілеспрямованого впровадження методів з різних методичних груп. Особливістю даної методики є інтеграція індивідуальних та колективних форм роботи, врахування специфіки базової фортепіанної підготовки студентів, що уможливорює розвиток як поліфонічного слуху, так і поліфонічного мислення у процесі сприймання та виконання

поліфонічних творів різних епох.

References

1. Antoshko M.O. *Rozvytok fortepiannoho mystetstva u Kytai*. [Development of Piano Art in China]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstva*. Kyiv: 2020. No. 1. Pp. 55–60.
2. Petko L. V. *Metod analohiyi yak zasib pidvyshchennya yakosti protsesu navchannya v umovakh universytetu* [Method of analogy as a means of improving the quality of the learning process in the university]. *Naukovi zapysky Berdyans'koho derzh. ped. un-tu. Pedahohichni nauky*: zb. nauk. pr. Vol. 2. Berdyans'k : FO-P Tkachuk O.V., 2016. Pp. 158–163.
3. Polatayko O. *Struktura khudozhno-obraznoho myslennya maybutnoho vchytelya muzyky v protsesi interpretatsiyi tvoriv mystetstva* [The structure of artistic and figurative thinking of the future music teacher in the process of interpreting works of art] // *Pedahohichna maysternist yak systema profesiynykh i mystets'kykh kompetentnostey*: zb. materialiv VI mystetsko-pedahohichnykh chytan pamyati profesora O. P. Rudnytskoyi. Chernivtsi : Zelena Bukovyna, 2010. Pp. 271–278.
4. Polatayko O. *Aktyvizatsiya khudozhno-obraznoho myslennya studentiv u kursu «Svitova khudozhna kultura»* [Activation of artistic and figurative thinking of students in the course "World Art Culture".]. *Pedahohichna maysternist yak systema profesiyno-mystetskykh kompetentnostey*: zb. materialiv IX Mizhnarodnykh pedahohichno-mystetskykh chytan pamyati profesora O.P.Rudnytskoyi. 2011. Issue 3 (7). Pp. 194–200.
5. Polataiko O., Xiao Li. *Dialektychnyi aspekt formuvannia polifonichnoho myslennia studentiv-muzykantiv pedahohichnoho profilu* [The forming students-musicians's polyphonic thought in pedagogic: dialectical aspect]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity*: zb. nauk. prats. Kyiv: 2016. No. 20 (25). Pp. 28–34.
6. Zhou Xinyu. *Pedahohichni umovy formuvannia polifonichnoho slukhu maibutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva* [Pedagogical conditions for the formation of future music teacher's polyphonic hearing]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity*: zb. nauk. prats. Kyiv : 2021. No. 27. Pp. 217–220.
7. Pet'ko L.V. *Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university for students of art specialties* // *Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles*. Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. Pp. 395–398.

Translation of the Title, Abstract and References to the Author's Language

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:78

Чжоу Сіньюй. Методи формування поліфонічного слуху у майбутніх вчителів музики України і Китаю.

Актуалізовано потребу в якісній фортепіанній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Дослідження особливостей фортепіанної підготовки студентів в Україні й Китаї висвітлюють суттєві відмінності у досвіді студентів сприймати та виконувати поліфонію різних видів та стилів. У науковій музично-педагогічній літературі спостерігається наявний брак методичних рекомендацій щодо формування та

розвитку поліфонічного слуху у студентів-музикантів. Автором запропоновано авторську поетапну методику формування поліфонічного слуху. Основою методики є педагогічні принципи: опори на європейський музично-історичний досвід; емоційної захопленості; творчої рефлексії; виконавської самореалізації у процесі фортепіанного навчання. Запропоновано педагогічні умови: цілеспрямоване педагогічне керування розвитком поліфонічного мислення, стимулювання студентів до оволодіння уміннями виконання поліфонічних творів, праксеологічна спрямованість вивчення поліфонічних творів у процесі фортепіанного навчання. Для реалізації педагогічних умов окреслено чотири групи методів: пошуково-дослідницькі, мотиваційно-емоційні, рефлексії з арт-терапевтичними прийомами, адаптовані виконавські та артикуляційно-репродуктивні. Особливістю даної методики є інтеграція індивідуальної та групової форм роботи, врахування специфіки базової фортепіанної підготовки студентів. Такий підхід уможлиблює розвиток як поліфонічного слуху, так і поліфонічного мислення у процесі сприймання та виконання поліфонічних творів різних епох.

Ключові слова: студенти України і Китаю, поліфонічний слух, поліфонічне мислення, майбутній вчитель музики, педагогічні принципи, умови формування поліфонічного слуху, методичний комплекс, фортепіанна підготовка.

Література

1. Антошко М.О. Розвиток фортепіанного мистецтва у Китаї. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*. Київ : 2020. Вип 1. С. 55–60.
2. Петько Л. В. Метод аналогії як засіб підвищення якості процесу навчання в умовах університету. *Наукові записки Бердянського держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Вип. 2. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016. С. 158–163.
3. Полатайко О. Структура художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики в процесі інтерпретації творів мистецтва // *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей*: зб. матеріалів VI мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П.Рудницької. Чернівці : Зелена Буковина, 2010. С. 271–278.
4. Полатайко О. Активізація художньо-образного мислення студентів у курсі «Світова художня культура». *Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей*: зб. матеріалів IX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О.П.Рудницької. 2011. Вип. 3 (7). С. 194–200.
5. Полатайко О., Сяо Лі. Діалектичний аспект формування поліфонічного мислення студентів-музикантів педагогічного профілю. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*: зб.наук.праць. Київ : 2016. Вип. 20 (25). С. 28–34.
6. Чжоу Сіньюй. Педагогічні умови формування поліфонічного слуху майбутніх вчителів музичного мистецтва *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*: зб.наук.праць. Київ : 2021. Вип. 27. С. 217–220.
7. Pet'ko L. V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university for students of art specialties // *Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles*. Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. Pp. 395–398.